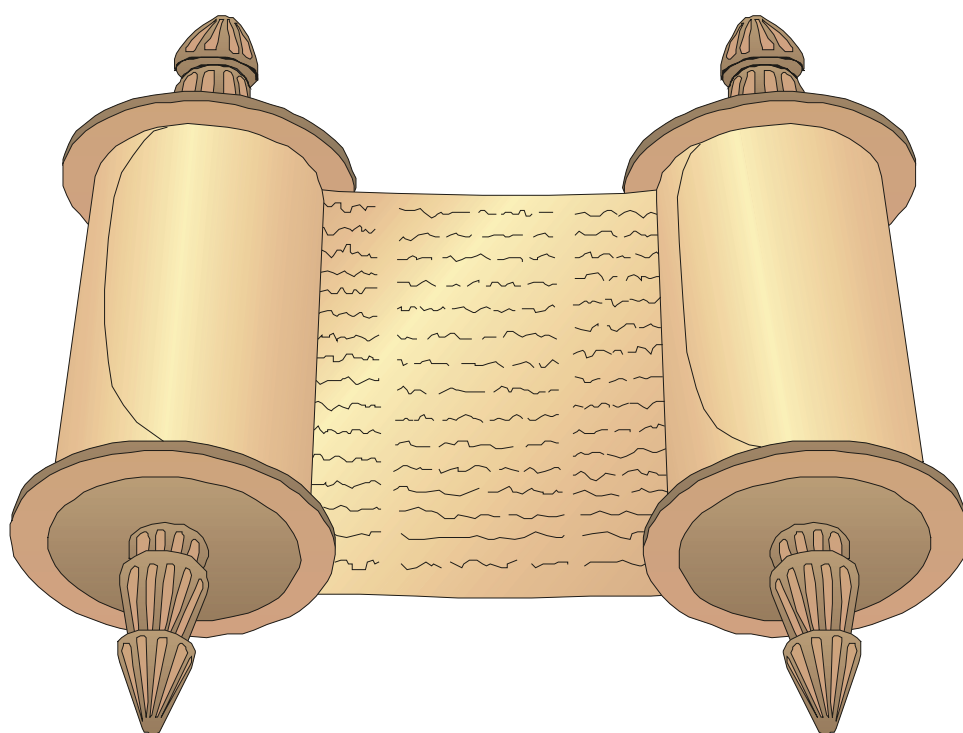

Kort historik över
Den Hebreiska Bibeln

samt en jämförelse mellan olika svenska översättningar

av Bo Hagstedt

Kort historik över Den Hebreiska Bibeln

samt en jämförelse mellan olika svenska översättningar

av Bo Hagstedt

Innehållsförteckning

Gamla testamentets tillkomst	sid 1
Masoreter	sid 1
Gamla testamentets <i>textus receptus</i>	sid 2
Textforskarna överger Bombergs andra utgåva för GT efter 400 år	sid 3
Kritik mot den nya hebreiska grundtexten	sid 3
Elektroniska bibelstudieprogram	sid 3
Bibelöversättningar	sid 5
Sammanfattning	sid 8
Källhänvisningar	sid 9

Kort historik över den Hebreiska Bibeln av Bo Hagstedt.
Utgiven 2009 av Svenska Reformationsbibelsällskapet, Box 11098, 507 11 Borås.
Kan laddas ner gratis från hemsidan: www.bibel.se
Text får kopieras med angivande av källan. *Grafisk form: Bo Hagstedt*

Gamla testamentets tillkomst

Omkring 1500 år före Kristi födelse, reste Gud upp profeten Mose, för att påbörja sitt stora verk med en skriven kommunikation med människan, som senare skulle bli Bibeln. På så sätt inleddes nedskrivandet av Gamla Testamentet, ett verk som skulle pågå i elva århundraden och utgöra grunden för kristendomens tillväxt och utveckling.

Även så tidigt som när femte Mosebok skrevs, började Gud instruera sitt folk i hur man skulle bevara hans Ord. Alla fick befallning om att de skulle kunna Guds lag och att undervisa sina barn i lagen alltid och i alla lägen (5 Mos. 6:6-7). Guds folk skulle binda lagen på händerna och mellan ögonen (6:8). En befallning som judarna tog till sig bokstavligt genom att tillverka böneremсор. Judiska hem skulle ha lagen skriven på dörrposterna och på portarna (6:9). Var och en skulle dessutom ha kopia av *Torá*, lagen för egen del.

Gud gav sitt Ord felfritt i de ursprungliga handskrifterna, men på grund av allt kopierande kunde felaktigheter redan tidigt ha smugit sig in i någon kopia. När en text traderats genom avskrivning kan det lätt uppstå felskrivningar. Dessa felaktigheter kunde av misstag ha förevigats i kopior av kopiorna. Men Gud befallde även att en kopia av *Torán* skulle ligga bredvid förbundsarken, först i tabernaklet och sedan i templet där prästerna skulle bevara den, för att användas till att rätta felaktiga kopior (5 Mos: 31:26). Detta skulle garantera att det alltid fanns en auktoritativ kopia av *Torán* tillgänglig. Århundradena gick, och andra skrifter kom till förutom *Torán*, **Lagen**. Dessa kallades *Neviím*, **Profeterna** och *Ketuvím*, **Skrifterna**, för att komplettera Guds Testamente och man antar att dessa lades tillsammans med dem som fanns i templet. Efter deras begynnelsebokstäver kallas hela den hebreiska bibeln **Tanak**.

Tanach motsvarar protestanternas Gamla Testamente. Men judarna erkänner inte det Nya Testamentet, därför heter det *Tanach* dvs. *den Hebreiska Bibeln*. Böckerna som utgjorde hebreiska GT skrevs på det vanliga hebreiska sättet - utan avstavningar (inga punkter eller kommatecken) och utan vokaler och accenter. Allt som fanns var ett ständigt flöde av konsonanter, som om man skulle skriva "I begynnelsen skapade Gud"(1:a Mos:1.1) så här:" bgnlnsnskpdgd" Det var nödvändigt för dem som kände till Ordet att

vidarebefordra Ordet muntligt så väl som skriftligt från den ena generationen till den andra för att uppehålla förståelsen av Guds Lag.

Men judarna fortsatte att synda emot Gud. Detta ledde till att det första templet förstördes, 586 f. Kr. och den auktoritativa kopian av *Torán* försvann. Men vid tiden när Esra och Nehemja ledde judarna tillbaka till Palestina fanns det flera kopior tillgängliga av de då befintliga böckerna av GT. Vissa hade skrivits av mycket noggrant från den auktoritativa tempelkopian innan templet förstördes och var mycket tillförlitliga. Andra kopior av kopior som inte var så noggrant avskrivna, kunde innehålla fel. Men den handskrift som Esra och Nehemja undervisade från, ansågs auktoritativ. Den fruktades av de judar som kom tillbaka från exilen därför att "de fruktade för vad Israels Gud hade talat"(Esra 9.4). De "skaffade bort" de främmande kvinnorna (Esra 10.19) och började att strängt efterleva sabbatslagarna. (Neh.13:15-22).

Masoreter

S snart växte det fram en grupp män bland judarna som var utbildade lärare i *Torán* och tränade i att göra avskrifter. De fortsatte arbetet med att ge ut en standardtext på hebreiska där man använde handskrifter av hög kvalité och arbetade på att ta bort textskillnader och varianter. Det gjordes genom att jämföra tillgängliga handskrifter, och de fastställde vilka som var de mest korrekta där de tog majoritetens läsart av de handskrifter som ansågs som de mest tillförlitliga som officiella. De arbetade med en konsonanttext, dvs. utan vokaler, punkter och andra lästecken. Denna problematik med enbart konsonanttext förde så småningom med sig att man började vokalisera den hebreiska texten genom att tillfoga små streck och punkter för att ange den rätta läsningen av texten. Vokaliseringssystemet framväxte sakta och nådde sitt slutstadium någon gång på 900-talet e. Kr. De skriftlärda, som utarbetade metoder för att ange de korrekta vokalerna, kom att kallas masoreter, efter det hebreiska ordet *masorät* som betyder tradition.

Vi har alltså två stadier i den hebreiska texten. Först det stadium där det endast fanns en konsonanttext och sedan det stadium där vi har en vokaliserad text, som vi kallar den masoretiska texten (ofta förkortad MT). Masoreterna fortsatte

sitt verk fram till medeltiden. Två handskrifter som av dagens textforskare anses särskilt värdefulla är Leningradkodexen från 1008 e.Kr. och Aleppokodexen från 925 e. Kr. Båda dessa handskrifter är från den masoretiska familjen, ben Asher.

Gamla testamentets *Textus Receptus*

Fram till uppfinningen av tryckpressen fortsatte verket av masoreterna och av skriftlärda bland de kristna, och begränsades till att skriva av den auktoritativa texten med dess masorah. Den första delen av den hebreiska texten som trycktes, var Psaltaren år 1477. Den åtföljdes av ett fullständigt GT år 1488. År 1494 publicerades GT av Soncino och det blev standardutgåvan i några år och användes av Luther i sin tyska översättning.

Därefter kommer ett antal s.k. polyglotter, dvs. flerspråkiga textutgåvor, där den hebreiska texten tillsammans med den grekiska, arameiska, syriska, latinska och arabiska sattes upp i parallella kolumner tillsammans med översättningar till latin av de andra översättningarna. Den äldsta bland dessa är den Complutensiska från 1514-1517. Polyglotternas hebreiska text hade inga accenter och vokalpunkterna var otillförlitliga men konsonanttexten var mycket noggrann. Polyglotterna kom så småningom att ersättas av utgåvor som förutom texten också innehöll kommentarer och översättningar, de s.k. rabbinerbiblarna.

Den första var *Biblia Rabbinica* tryckt av Felix Pratensis, en judisk kristen och utgiven av Daniel Bomberg. Denna utgåva placerade nummer på kapitel och verser i marginalen och innehöll även masoretisk information.

Den viktigaste utgåvan av GT på hebreiska som publicerades före 1900-talet var den **andra rabbiniska Bibeln** utgiven av **Bomberg 1524-25**. Redaktör Ben Chayyim använde pengar han hade fått av Bomberg, och lade ner många års arbete på att samla och sammanställa så många handskrifter av GT som möjligt från hela världen, och satte ihop dem till en fullständig Bibel. Ben Chayyim var en jude som senare blev kristen. Majoriteten av alla tillgängliga handskrifter kom att ligga till grund för denna andra rabbinerbibel. Chayyim var den förste som presenterade en fullständig Masorah och det var den enda auktoriserade

masoretiska recensionen och med tiden blev det GT:s ”Textus Receptus”. Då den handskriftliga masoran ofta är svårbegriplig och mångtydig genom en mängd förkortningar och besynnerliga tecken, var detta Ben Chayyims arbete högst värdefullt. Den publicerades och trycktes om i ett flertal välkända utgåvor sådana som Plantin 1566, Hutter 1587, Buxdorf 1616, Athias 1611, Leusden 1667, van der Hooght 1705, Kennicott 1780, Letteris 1852, och Ginsburg 1894/1998 och användes som grund för det GT som lästes av flera översättare från reformationstiden. Denna andra rabbinerbibel kom att dominera under mer än 400 år och var den obestridda hebreiska grundtext som användes av många däribland översättarna till *King James Version* som kom ut 1611, men som stavningsreviderades 1769 av Benjamin Blaney som de flesta använder idag. Denna översättning har konsekvent följt den **andra rabbiniska Bibeln** utgiven av **Bomberg 1524-25**. Det är denna översättning som *Svenska Reformationsbibeln* utgår ifrån. Gemensamt för de hittills nämnda hebreiska utgåvorna är att de inte baseras på en enda källa, en enda handskrift, utan på många handskrifter.

Textforskarna överger Bombergs andra utgåva för GT efter 400 år

På samma sätt som textforskarna i slutet av 1800-talet genom textkritik försökte återgå till en förmodad äldre text i Nya testamentet, ville man göra detsamma även i Gamla testamentet. Under 1900-talet övergav man den andra rabbinerbibeln, som varit i bruk i över 400 år och som av många ansågs vara ”Textus Receptus” för Gamla testamentet. Mannen som man brukar förknippa med denna förändring i urval av text heter Rudolf Kittel. Kittels första två upplagor var baserade på rabbinerbibeln, dvs. Bombergs andra utgåva. Men den tredje upplagan från 1929-1937, som kallas BHK, *Biblia Hebraica Kittel*, var baserad på Leningrad-texten, B19a. Han ville ge ut en hebreisk text som baserades enbart på en handskrift, nämligen den äldsta tillgängliga som innehåller hela Gamla testamentets hebreiska text, den s.k. Codex Leningradensis, från 1008 e. Kr. (Aleppokodexen från 925 är inte komplett). Leningradkodexen hör till den s.k. ben Asher-familjen. Eftersom denna gamla handskrift fick en sådan auktoriserad ställning så kom det också

att innebära att man permanentade fel som fanns i denna handskrift. Men för dagens textforskare, både i Gamla och Nya testamentet, gäller denna tes att äldst är bäst.

Wurttembergs Bibelsällskap i Stuttgart (numera Tyska Bibelsällskapet) har 1967/77 gett ut en revidering av Kittels tredje utgåva, som heter *Biblia Hebraica Stuttgartensia*. Redaktörer för denna utgivning är Karl Elliger och Wilhelm Rudolph, och brukar förkortas BHS. Både BHK och BHS har Leningradkodexen som grund. Därefter har ytterligare fyra upplagor kommit ut. Den fjärde upplagan av BHS som kom ut 1990 har också påverkat Bibel 2000.

Tyska bibelsällskapet i Stuttgart, som är medlem i UBS, *United Bible Society*, har också separat gett ut *Den stora Masora* tillsammans med The Pontifical Bible Institute i Rom. Detta samarbete blev möjligt, efter att Romersk katolska kyrkan på 1960-talet bestämde sig för att samarbeta med de övriga bibelsällskapen, samt att de protestantiska bibelsällskapen inom UBS accepterade Vatikanens krav att ta bort förbudet att ge ut de Apokryfiska böckerna.

Gemensamt för BHK och BHS är att de förutom texten från handskriften i fråga också trycker en kritisk apparat, i vilken förtecknas andra läsarter som finns i andra hebreiska handskrifter och/eller som omvittnas av någon eller flera av de antika översättningarna, t.ex. *Septuaginta*, *Peshitta*, *Vulgata*. Där finns också ett antal fall där utgivarna föreslår ändringar som inte (hittills) har funnit stöd i några fynd av handskrifter eller via de gamla översättningarna. Allt detta görs för att möjliggöra för användaren att själv ta ställning till hur den ursprungliga texten kan ha sett ut.

Det finns också tryckta judiska biblar som inte utgår från andra rabbinerbibeln och inte heller från Leningradkodexen och som inte heller innehåller någon textkritisk apparat. Ett exempel är det projektet där man utgår ifrån Aleppokodexen från 925 e. Kr.

Kritik mot den nya hebreiska grundtexten

Det finns en del som är kritiska till denna nya hebreiska text, både BHK och BHS, eftersom de menar att den hebreiska texten har förändrats på många ställen och att man lägger för stor vikt vid en enda handskrift bara för att den för närvarande

är äldst. En del hävdar att det rör sig om cirka 20 000 skillnader mellan Bombergs andra utgåva och BHK/BHS, dock är många av dessa mycket små och obetydliga. Andra hävdar att det endast finns åtta viktiga skillnader mellan dessa olika hebreiska texter. Dessa bibelställen är: Ordspråksboken 8:16, Jesaja 10:16, 27:2, 38:14, Jeremia 34:1, Hesekiel 30:18, Sefanja 3:5, Malaki 1:12. Det finns ingen som vi känner till som har gjort en noggrann jämförelse mellan dessa hebreiska texter. Med hänsyn till redan konstaterade skillnader i GT är det mycket sannolikt att skillnader av väsentlig art är betydligt fler än åtta bibelställen. Skillnaderna blir dessutom betydligt fler i GT i många Biblar, eftersom många översättningar även tar hänsyn till de antika översättningarna såsom *Septuaginta*, *Peshitta*, *Vulgata* etc, vilket *Bibel 2000* och *1917* har gjort. Eftersom *Svenska Folkbibeln* har reviderat 1917 förekommer det även i denna översättning.

Elektroniska bibelstudieprogram

Eftersom databaserade bibelstudieprogram har blivit mycket populära och alltför många väljer att använda dessa dataprogram för sina studier, har vi valt att ta med lite information om detta. Det finns idag flera databaserade bibelstudieprogram och vi kommer endast att nämna några av dem. Ett känt program heter *Logikos*, finns på svenska, och som nu ersätts av *Libronix*. Sedan finns det ett annat känt bibelstudieprogram som heter *e-Sword*, som man kan ladda ner gratis via Internet. Till sist vill vi också nämna bibelstudieprogrammet *Online Bible*, som man också kan ladda ner gratis via Internet. Gemensamt för dessa program är att man kan välja *King James Bibeln* och få Strongs nummer inbäddat i texten. Genom att välja ett av Strongs nummer så kan man se vad just det hebreiska ordet har för betydelse. Man får också en förteckning på olika alternativ, som det hebreiska ordet kan betyda. Om man vill kontrollera en bibelöversättning och vill använda sig av någon av dessa databaserade bibelstudieprogram och väljer *King James Bibeln* med Strongs nummer inbäddat, så kan man förledas att tro att det är samma masoretiska hebreiska grundtext som dessa program utgår ifrån och att det är samma hebreiska text som översättarna till *King James Bibeln* använde. Men så är inte alltid fallet.

Logikos

Citat från Logikos angående den hebreiska grundtexten: "En revidering av Kittel, Biblia Hebraica, genomförd av H. P. Ruger m fl, baserad på Leningrad Public Library manuscript B 19A Copyright 1984 by the United Bible Societies. Den benämns ofta "The Masoretic Text" eller helt enkelt "BHS," och är den hebreiska text som används mest idag. Den utgör grunden för nästan all modern bibelöversättning. Den innehåller diakritiska noteringar och vokalangivelser och är den text som väljs av de flesta seminaries, Bible colleges och universitet i U.S.A." För mer information om Logikos besök följande internetadress: www.vds.se

Libronix

Den hebreiska grundtexten i "Libronix är en reproduktion av Michigan-Claremont-Westminster text. Denna text ansluter sig nära till 1983 utgåvan av *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, BHS. En viss jämförelse har även skett med *Biblia Hebraica Kittel*, BHK". I vår jämförelse av bibeltext har vi inte haft möjlighet att kontrollera Libronix. För mer information om Libronix besök följande internetadress: www.libronix.se

Online Bible

Utgår ifrån Leningrad-texten B 19A i överensstämmelse med *Biblia Hebraica Kittel*, tredje utgåvan, Rudolf Kittel och Paul Kahle, BHK, 1937, Wurttembergs bibelsällskap, Stuttgart, och *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, K. Elliger och W. Rudolph, BHS, 1967/77, Tyska Bibelsällskapet, Stuttgart. För mer information om Online Bible besök följande internetadress: www.onlinebible.org

e-Sword

När det gäller *e-Sword*, så har man utgått ifrån följande hebreisk text: *Koren Tanach, unpointed*. *Tanach* betyder den Hebreiska Bibeln och *unpointed* betyder att punkter saknas. Vi har för närvarande inte så mycket information om denna hebreiska text. Men i vårt jämförelsearbete går det att konstatera att denna hebreiska grundtext inte alltid stämmer överens med vare sig BHK eller BHS. För mer information om e-Sword besök följande internetadress: www.e-sword.net. Vi vill poängtera att skillnaderna inte förekommer så ofta i Gamla Testamentet som i Nya Testamentet.

Vid en jämförelse av tre av dessa elektroniska bibelstudieprogram så visar det sig när det finns skillnader i hebreisk grundtext att *Logikos* och *Online Bible* stämmer överens i enlighet med BHS, men inte *e-Sword*. Den hebreiska texten i *e-Sword* stämmer däremot mycket bättre med *King James Bibeln*, KJV. När det finns avvikelser så har *Logikos/Online Bible* ett strongs nummer och *e-Sword* ett annat. Detta är viktigt att känna till. Skall man kontrollera t.ex. *King James Version* är det sålunda bättre att använda *e-Sword*. Skillnader som man sålunda kan upptäcka vid en jämförelse mellan *Logikos/Libronix* hebreiska text, inbäddat i KJV, och själva bibelöversättningen, behöver i själva verket inte vara något fel i KJV utan kan bero på att KJV har utgått ifrån en **annan grundtext** än vad dagens bibelöversättningar gör. Om det finns skillnader mellan *Koren Tanach unpointed* i e-Sword och *Bombergs andra rabbinerbibel* som låg till grund för KJV vet vi inte, men så långt vi kunnat se hitintills i vårt jämförelsearbete i Gamla Testamentet så stämmer de mycket väl överens med varandra.

Några exempel på skillnader mellan hebreiska grundtexter i de elektroniska bibelstudieprogrammen

1 Mos 30:11. Namnet Gad betyder "en skara" enligt KJV och Strong i E-Sword. Det hebreiska ordet är *gaw-dad* med numret 1413 i E-Sword men har strongs nummer 1409 i *Online Bible* och *Logikos*, vilket är det hebreiska ordet *gawd*. 1413 *gaw-dad* betyder en skara, men 1409 *gawd* betyder lycka. I de antika översättningarna *Septuaginta* och *Vulgata* står det också till lycka. De svenska översättningarna såsom 1917, Åkesson, *Folkbibeln* och *Bibel 2000* har inte följt den hebreiska grundtexten som låg till grund för KJV. Men KJV, NKJV, No97 och NoKJV, KXII samt *Svenska Reformationsbibeln (SRB)* har översatt det hebreiska ordet *gaw-dad*, Strong's nummer 1413.

1 Mos 21:18 saknas det hebreiska ordet *ty, för* eller *därför* strongs nr 3588 "ty jag skall göra honom till ett stort folk." Det saknas i *Online Bible*, *Logikos*, 1917, *Folkbibeln* och *Bibel 2000*. Men finns i *E-sword*, *KJV*, *NKJV*, *No97* *NoKJV*, *KXII* och *SRB*.

1 Mos 49:6 Vi har här två snarlika grundtextord i hebr. I *E-Sword* finner vi strongs nr 7791, *shoor* som betyder mur, enligt *KJV*. Men i *Online Bible* och *Logikos* finns strongs nr 7794 *shore* som kan betyda ox. Alla svenska översättningar har översatt det hebreiska ordet *Shore* till oxar inkl. *KXII*. Men *KJV* och *No97 NoKJV* och *SRB* har översatt det hebreiska ordet *shoor* till mur.

Bibelöversättningar

Gustav Vasas Bibel 1541

Ansvarig för Gamla testamentets text var Olaus Petris bror Laurentius Petri som stod för det tyngsta arbetet. Grundtexten var Luthers översättning och den latinska översättningen *Vulgata*.

Karl XII:s Bibel

Samma grundtext gäller för Karl XII:s Bibel som Gustav Vasas Bibel, eftersom den endast är en lätt språklig revidering.

När det gäller Karl XII:s Bibel så följer den i huvudsak den hebreiska grundtexten genom sin översättning av Luthers tyska översättning men ibland har den utgått ifrån andra källor framförallt *Vulgata* vilket vi skall ge några exempel på. Men det finns också tillfällen där *KXII* inte har följt *Vulgata* utan den hebreiska grundtexten istället t.ex. 5 Mos. 15:6 *För HERREN din Gud skall välsigna dig, så som han har lovat dig*. Denna mening finns inte i *Vulgata* men finns inom parentes i *Septuaginta*.

5 Mos 11:11 I denna bibelvers saknar *KXII* följande text: *utan det land dit ni drar för att ta det i besittning*. Denna text finns i hebreiskan och i samtliga översättningar såsom svenska, norska och engelska inklusive *Septuaginta*, men saknas endast i *Vulgata* och i *KXII*. Här är ett tydligt exempel på att *KXII* har följt *Vulgata*. Det är dessutom ett exempel på där *Vulgata* inte har följt *Septuaginta* utan har följt något annat.

5 Mos. 32:26 Här handlar det om Israels folk som har försummat Herren och retat honom genom avguderier och andra synder. I så gott som samtliga översättningar har texten ungefär denna innebörd: *Jag (Herren) sade: Jag vill skingra dem, .. KXII* har även här följt *Vulgata*, men inte *Septuaginta*, och det står istället: *Jag skall säga: Var är de?*

1917 års kyrkobil

De ledamöter i bibelkommissionen som framförallt var ansvariga för detta arbete var Esaias Tegnér d.y., Valdemar Rudin och John Personne. De valde att följa den masoretiska hebreiska grundtexten, men erkände att den på många platser inte var den ursprungliga texten. Det är också bevisat att de på åtskilliga ställen har avvikit och följt de antika översättningarna. Dessutom hade ledamöterna en motvilja mot Kristusprofetior i Gamla Testamentet, se t.ex. 1 Mos. 49:10, Ps. 8:6, Jes. 7:14 och Dan. 9:25. För mer information läs artikeln: *Sanningen bakom 1917 års kyrkobil*, bland artiklar på www.bibel.se

Det blir många skillnader mellan de olika översättningarna både med hänsyn till vilka källor som använts men också hur översättarna har tolkat texten. Låt oss ta ett exempel från Fjärde Mosebok när det gäller att förstå innebörden i den hebreiska texten och med hänsyn till sammanhanget göra en rätt översättning.

4 Mos. 23:9. När Bileam blir ombedd att förbanna Israel så välsignar han Israel istället och han talar det Herren säger till honom, till förtret för Israels fiender. Så här står det i 1917 att Bileam profetiskt säger om Israels barn i 4 Mos. 23:9: *.. se, det är ett folk som bor för sig självt och inte anser sig likt andra folkslag*. Så här står det i *Folkbibeln* som reviderat 1917: *.. Se, ett folk som bor avskilt och ej räknar sig bland folken*. Och så här står det i *Bibel 2000*: *.. ett folk som bor för sig självt, som inte räknar sig till de andra*. Alla dessa översättningar har det gemensamt att de säger att israeliterna själva anser att de inte är likt andra folk eller att de inte skall räknas bland de andra folken. Men låt oss nu se vad som står i *SRB* som i denna bibelvers har reviderat *KXII*, *KJV* har samma innebörd utom att det står folken istället för hedningarna: *.. Se, folket skall bo för sig självt och skall inte bli räknat bland hedningarna*. Vilken skillnad det blir! De första översättningarna menar att det är Israels folk som anser något om sig själva, men i *KJV*, *KXII*, *SRB* och *NoKJV* är det Herren som säger genom Bileam att de inte skall räknas bland de andra folkslagen/hedningarna. Vi vet att Israels folk inte har blivit utvalt för att de är annorlunda eller bättre människor än andra utan det är Herren som har utvalt dem genom sitt löfte till Abraham. Herren har valt att ta ut ett folk, ett egendomsfolk, åt sig. Det är översättarna till 1917 som lagt grunden till denna negativa tolkning ur judiskt perspektiv, som

sedan till viss del har fått en fortsättning i *Bibel 2000 och Folkbibeln*. Man kan fundera över vilken inställning översättarna till 1917 hade till det israelitiska folket?

Svenska Folkbibeln

Ansvarig för Gamla testamentets text, Seth Erlandsson, säger följande om vilken hebreisk text de har använt i GT: ”Vi har följt den masoretiska texten enligt *Biblia Hebraica Stuttgartensia* (1967/77). Om Septuaginta eller någon annan tidig översättning eller handskrift (t ex dödahavsrollarna) vittnar om en annan grundtext än den masoretiska texten, har vi noterat det i en not.” Folkbibeln är inte enbart en nyöversättning i GT utan även en revidering av 1917 års kyrkobibel, som har utgått ifrån en tidigare utgåva av den masoretiska hebreiska grundtexten. Men det finns åtskilliga bevis i GT på att 1917 inte har följt den hebreiska grundtexten.

Här följer några exempel från *Svenska Folkbibeln* som också innefattar *Karl XII:s Bibel* och 1917 års kyrkobibel.

Ordet **gåva** har kommit in av misstag i Septuaginta på två ställen i Fjärde Mosebok som handlar om leviterna. Man får intrycket när man läser att leviterna har getts som gåva från Israels barn åt Aron och hans söner. Men så är inte fallet, leviterna avskiljdes till sin uppgift av Herren och är inte någon gåva från Israels barn. Här kan man se hur lätt ett fel upprepas om man inte har en bra källa som utgångspunkt. Först finns felet i *Septuaginta*, sedan har *Vulgata* gjort samma fel, därefter har felet förts vidare in i vår svenska Bibel på 1500-talet, därefter har 1917 års översättning kopierat samma fel och till sist så har *Svenska Folkbibeln* kopierat samma fel! Men *King James Version*, har inte gjort detta fel, inte heller *Åkessons* översättning, *Bibel 2000* eller *Reformationsbibeln SRB*. För den som vill undersöka saken och jämföra de olika översättningarna så finns dessa skillnader i 4 Mos. 3:9 och 4 Mos. 8:16.

I 4 Mos. 32:24 står det så här i Folkbibeln som i denna vers har reviderat 1917: *Bygg städer åt era barn och inhägnader åt er boskap och gör vad ni har sagt*. I några versar tidigare, 4 Mos. 32:16 står det också boskap men då används ett annat hebreisk ord som betyder boskap. Men det hebreiska ordet i 4 Mos. 32:24 skall översättas

med **får**. Engelska grundtexttrogna översättningar, *KJV*, *Åkesson* och *Bibel 2000* har översatt korrekt, dvs. **får**. Ordet boskap kommer ursprungligen från *Septuaginta*, sedan *KXII*, därefter 1917 och till sist *Svenska Folkbibeln*.

I 5 Mos. 32:18 står det så här i *Svenska Folkbibeln*: *Du övergav Klippan som födde dig. Du glömde Gud som gav dig livet*. Vilket är en direkt revidering av 1917. Det hebreiska ordet shaw-yaw betyder att **glömma** eller **försumma** men inte **överge**. I *KJV* som *SRB* har översatt står det så här i första meningen: *Klippan, som födde dig, försummade du ...* I *Bibel 2000* står det så här: *Klippan, ditt ursprung, försummade du, ...* I *Åkesson* står det så här: *Klippan, som avlade dig, glömde du ...* Andra grundtexttrogna engelska översättningar har också översatt korrekt liksom *KJV*, *SRB*, *Bibel 2000* och *Åkesson*. Källan till **överge** kommer också ursprungligen ifrån *Septuaginta*, och har sedan fått en fortsättning i *Vulgata*, *KXII*, 1917 och till sist *Svenska Folkbibeln*.

Bibel 2000

Den första upplagan av BHS, *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, (1967/77) ligger till grund för *Bibel 2000*. Därefter har ytterligare fyra upplagor kommit ut. Den fjärde upplagan av BHS som kom ut 1990 har också påverkat *Bibel 2000*. Men den femte och sista, utgiven 1997, kom för sent för att bibelkommissionen skulle kunna använda den som utgångspunkt. I inledningen till de ”textkritiska anmärkningarna” finns följande att läsa i *Bibel 2000*:

”MT (masoretiska texten) är den enda existerande fullständiga versionen av GT:s hebreiska text, och den är därför den givna utgångspunkten för översättningsarbetet. Men mellan de medeltida manuskripten och de gammaltestamentliga skrifternas tillkomst ligger en mycket lång tid – ett årtusende och mera – under vilken texterna skrivits av för hand. De kom då att innehålla skrivfel av olika slag, dåtidens motsvarigheter till våra dagars tryckfel.

Textkritiken söker alltså avlägsna sådana fel och i görligaste mån återställa en mera ursprunglig ordalydelse, ... I denna strävan att komma närmare den ursprungliga lydelsen har man god hjälp av textvittnen som representerar ett äldre stadium i den hebreiska textens historia än MT. Även om hela GT bara föreligger i sena handskrifter finns det äldre hebreiska dokument till vissa delar. Äldst är handskrifterna från Qumran, de s.k. Dödahavsrollarna, daterade till århundradena kring vår tideräknings början. Tyvärr är det mesta av detta

äldre material fragmentariskt.

Det är inte bara hebreiska handskrifter som kan ge kunskap om textens lydelse i ett tidigare skede. Ett viktigt hjälpmedel är de gamla översättningarna av GT till grekiska, syriska, arameiska och latin. Indirekt kan de vittna om hur det hebreiska originalet såg ut, när dessa översättningar kom till. Den äldsta av dem, den grekiska översättning som kallas Septuaginta, utarbetades för grekisktalande judar i Egypten redan ett par århundraden f. Kr. Med dessa gamla översättningars hjälp kan man inte sällan rätta sådant som blivit fel i MT.

Bibelkommissionens direktiv föreskriver att 'den nya översättningen, i motsats till den nu gällande, skall baseras på en text som har fastställts enligt gängse textkritiska regler'. Varianter i det äldre materialet bör föredras framför MT, om de kan antas företräda en ursprungligare text. Sådana avvikelser från den hebreiska standardtexten skall redovisas. Det sker i följande förteckning, som upptar de ställen där översättningen bygger på en annan text än MT."

Denna förteckning i *Bibel 2000* över antalet avvikelser gentemot den masoretiska texten enligt BHS (1967/77) omfattar lite drygt 4200 ställen i GT. På en hel del ställen har de antika översättningarna fått påverka textvalet i *Bibel 2000*, där översättarna har bedömt dessa som mer ursprunglig text än den masoretiska texten enligt BHS.

Här följer några exempel i *Bibel 2000*: (Vi har markerat skillnader med fetstil)

1 Mos. 5:22 Så här står det i *Reformationsbibeln*: *Efter Metuselas födelse vandrade Hanok med Gud i 300 år.* Och så här står det i *Bibel 2000*: *Efter Metushelachs födelse levde Henok 300 år..* Översättarna till *Bibel 2000* har valt att avvika från den texten som är markerad i fetstil och tagit hänsyn till antika översättningar såsom *Septuaginta* och *Vulgata-handskrifter*.

5 Mos. 33:2 I *Reformationsbibeln (SRB)* står det följande: *Han sade: HERREN kom från Sinai, och från Seir steg han upp för dem. Han strålade fram från berget Paran och han kom med mångtusen heliga, från hans högra hand kom en flammande lag för dem.* Det står ungefär likadant i övriga svenska översättningar, men i *Bibel 2000* står det följande: *Han sade: Herren kommer från Sinai, från Seir går han upp över sitt folk, från berget Paran tröder han fram i glans. Han närmar sig från Kadeshöknen, han går längs Moabs branter.* Textens innebörd har förändrats helt och hållet. Översättarna har rättat texten enligt BHS a och *Septuaginta*.

Bibel 2000

5 Mos. 32:8 *När den Högste gav land åt folken och skilde dem från varandra, när han fördelade deras områden efter gudasönnernas antal...* De flesta andra översättningar har översatt på ungefär samma sätt men på slutet står det i samtliga andra översättningar: *efter antalet av Israels barn.* I de textkritiska anmärkningarna anges att man har avvikit från den masoretiska texten. Influenser till denna läsart finner vi också i *Septuaginta* där det istället för **Israels barn** står **Guds änglar** och vi vet att änglarna ibland även kallas Guds söner. Vi kan konstatera att översättarna med sitt val av läsart har förringat Israels barns betydelse i denna vers som handlar om hur Herren utstakade gränserna för folken efter antalet av Israels barn.

Det är ett känt faktum att alla inte har varit troende som har medverkat i översättningen av *Bibel 2000* och man har rätt att kritiskt ifrågasätta om de har gjort det rätta valet när de har åsidosatt den hebreiska texten för en annan läsart från BHS eller en antik översättning. Ingen är neutral! En troende person som tror att Herren bevarat sitt ord gör en annan bedömning än en icke troende person som **inte tror att Herren bevarat sitt ord**. Vi är av den uppfattningen att Bibeln skall översättas av troende. Låt oss ta några exempel där de icke troende har fått sätta sin prägel på *Bibel 2000* och översatt på ett helt annat sätt trots där inte finns några skillnader i läsarter för att t.ex. tona ner eller suddas ut Kristusprofetior. (Vi har markerat skillnader med fetstil)

Gud välsignar Abraham:

1 Mos. 12:3 *Reformationsbibeln (SRB)*: *I dig skall alla släkter på jorden bli välsignade.* (Kristusprofetia)

Bibel 2000:

Och alla folk på jorden skall önska sig den välsignelse som du har fått.

Jes. 7:14 *Svenska Folkbibeln*:

Därför skall Herren själv ge er ett tecken: *Se, jungfrun skall bli havande och föda en son och hon skall ge honom namnet Immanuel.*

Bibel 2000:

Då skall Herren själv ge er ett tecken: Den unga kvinnan är havande och skall föda en son, och hon skall ge honom namnet Immanu El. Översättarna till 1917 har översatt på ungefär samma sätt.

Dan. 9:25 Svenska Folkbibeln:

Vet därför och förstå: Från den tid då ordet gick ut att Jerusalem skulle återställas och byggas upp till dess **den Smorde Fursten** kommer, skall det gå **sju veckor och sextiotvå veckor**. Gator och vallgravar skall på nytt byggas upp,

Bibel 2000:

Detta skall du veta och besinna: från det att ordet utgick om att Jerusalem skall återställas och uppbyggas, till dess att **den som är smord till furste** kommer, skall det gå **sju veckor**. **Under sextiotvå veckor** blir sedan staden återuppbyggd, med gator och vallgravar.

Det hebreiska ordet Messias (dvs. Kristus) kommer tydligt fram i *Sv. Folkbibeln* men inte i *Bibel 2000*. Dessutom har *Bibel 2000* ändrat förståelsen av de 62 veckorna genom att byta ut **och** mot **Under** och sätta dit en punkt före **Under**. Översättarna till 1917 har översatt på ungefär samma sätt.

Svenska Reformationsbibeln

Eftersom delar av Martin Luthers tyska översättning av Gamla testamentet kom ut innan 1524-1525, så kunde inte Luther använda sig av Bombergs andra utgåva utan använde sig av en hebreisk grundtext som trycktes 1494. Luther hade dock möjlighet att använda Bombergs andra utgåva till de böcker i GT som kom ut efter 1525. Vår svenska reformationsbibel (*Gustav Vasas Bibel*) är i huvudsak en översättning av Luthers tyska bibel. Detta innebär att *Karl XII:s Bibel* som endast är en lätt revidering av *Gustav Vasas Bibel* inte enbart har utgått ifrån Bombergs andra utgåva. Dessutom har den latinska översättningen *Vulgata* använts. *King James Bibeln* bygger däremot sin översättning enbart på Bombergs andra utgåva. I vissa bibelböcker i Gamla testamentet är skillnaderna mellan *KJV* och *Karl XII:s Bibel* mycket få, medan det i andra böcker är mer omfattande.

Vi anser att det är rätt att utgå ifrån *enbart* en hebreisk grundtext, dvs. Bombergs andra rabbinerbibel från 1524-1525 som *KJV* utgår ifrån. Denna hebreiska grundtext har vunnit ett stort erkännande och har varit i bruk i över 400 år. Innan dess fanns Herrens bevarade Ord i de handskrifter som blev överlämnade till Ben Chayyim. Kopior som ytterst noggrant hade kopierats från generation till generation. Ytterst

sett vilar vårt ställningstagande på samma argument som för *Textus Receptus* i NT. Det är helt enkelt från ett kristet perspektiv otänkbart att den Helige Ande skulle väglett sina troende att i flera århundraden använda fel text, och att först efter 400 år låta sina efterföljare få tag i den ursprungliga texten. Är det inte mer troligt att de fåtal kopior som motsäger majoriteten av kopior i själva verket är korrupta kopior som finns kvar endast därför att de inte använts? Detta är vår ståndpunkt, och som vi ser det, den enda rimliga ståndpunkten från ett kristet perspektiv.

Om man uteslutande reviderar *Karl XII:s Bibel*, så kommer grundtextmaterialet inte enbart från en källa, utan det finns inslag från en äldre hebreisk text, samt från den latinska översättningen *Vulgata*. Eftersom Reformationsbibeln vill vara en översättning som konsekvent följer en grundtext har vi valt att översätta *King James Version* till svenska därför att den konsekvent har följt den hebreiska masoretiska grundtexten, Bombergs andra rabbinerbibel från 1524-25. Viktiga referenter i Gamla Testamentet kommer *Karl XII:s Bibel* att vara samt den norska översättningen av *King James Version* från 2003. Dessutom kommer vissa versar att bli direktöversatta från hebreiskan med hjälp av hebreisk expertis.

Sammanfattning

Gamla testamentet skrevs på hebreiska, med några få undantag, där de är skrivna på arameiska. Den hebreiska texten som i stort sett alla översättare utgår ifrån är den masoretiska hebreiska texten. De handskrifter som hör till masoretisk text kännetecknas av stor noggrannhet och stor överensstämmelse med varandra. De flesta översättningar idag utgår ifrån den masoretiska hebreiska texten enligt *BHS* eller *BHK*. I jämförelse med Nya testamentet är skillnaderna i GT inte så omfattande. Men det finns skillnader och de har framförallt uppstått i samband med att man bröt med den texttraditionen att använda Bombergs andra rabbinerbibel från 1524-25 som grundtext och istället valde att använda Leningradkodexen, B 19A, som utgångspunkt. Både *BHK* och *BHS* har valt denna hebreiska handskrift. Observera att *trots att det finns skillnader mellan dessa hebreiska texter, kallas alla nämnda handskrifter för masoretisk text.*

Det finns skillnader mellan den hebreiska grundtext som låg till grund för reformationsbiblarna och den som används idag. Meningarna går isär hur stora skillnader det rör sig om. Både *Svenska Folkbibeln* och *Bibel 2000* har valt *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, (1967/77) som utgångspunkt för sitt översättningsarbete. *Bibel 2000* har dessutom avvikit från denna hebreiska text ungefär 4200 gånger och istället följt något annat t.ex. någon av de antika översättningarna.

Reformationsbibeln har för Nya Testamentet valt en grekisk grundtext, *Textus Receptus*, eftersom vi tror att Herren har bevarat sitt ord genom alla århundraden. Följaktligen bör valet för Gamla Testamentet bli en hebreisk grundtext som vunnit ett stort erkännande och har varit i bruk i över 400 år och som innan dess fanns bevarat i de handskrifter som blev överlämnade till Ben Chayyim. Vi tror att de handskrifter som blev överlämnat till Ben Chayyim och som han använde innehåller Herrens bevarade Ord för Gamla testamentet. Eftersom *King James Bibeln* konsekvent har följt Bombergs andra rabbinerbibel av Ben Chayyim, kommer Reformationsbibeln att översätta *King James Version*. Viktiga referenter i Gamla Testamentet kommer *Karl XII:s Bibel* att vara samt den norska översättningen av *King James Version* från 2003. En nyöversättning av Bombergs andra rabbinerbibel till svenska är inte aktuellt, eftersom det skulle försena utgivningen av *Svenska Reformationsbibeln* med åtskilliga år. Dock kommer vi att direktöversätta vissa versar från hebreiskan med hjälp av hebreisk expertis.

Bo Hagstedt

Källhänvisningar

1. A Brief History of the Hebrew Bible of Debra Anderson. För mer information besök Trinitarians Bible Societys hemsida: www.trinitarianbiblesociety.org
2. Förordet (det engelska) till *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, (1967/77).
3. A Brief History of UBS. För mer information besök United Bible Societys hemsida: www.biblesociety.org
4. Nordisk familjebok, 1800-talsutgåvan.
5. **Defending the King James Bible**, The Four-Fold Superiority of the King James Version. By Dr. D.A. Waite. <http://av1611.com/kjbp/articles/waite-fourfold1.html>
6. Textkritiska anmärkningar, Bibel 2000.
7. Sanningen bakom 1917 års kyrkobibel. Kan laddas ner gratis på: www.bibel.se/artiklar.

Kort historik över Den Hebreiska Bibeln

samt en jämförelse mellan olika svenska översättningar

Denna korta historik över den Hebreiska Bibeln har tillkommit för att ge en översiktlig information om hur det förhåller sig med den Hebreiska Bibeln. Den Hebreiska Bibeln är detsamma som protestanternas Gamla Testamente, eftersom judarna aldrig har accepterat Gamla Testaments Apokryfer och inte heller Nya Testamentet.

Översikten innehåller följande:

- Gamla testamentets tillkomst
- Masoreter
- Gamla testamentets *textus receptus*
- Textforskarna överger Bombergs andra utgåva för GT efter 400 år
- Kritik mot den nya hebreiska grundtexten
- Elektroniska bibelstudieprogram
- Bibelöversättningar
- Sammanfattning
- Källhänvisningar

Denna artikel samt många andra artiklar kan laddas ner gratis från Svenska Reformationsbibelsällskapets hemsida: www.bibel.se.